

In "Afscheid" het slotgedicht van Anton van Wilderodes bundel gewijd aan zijn geliefde Waasland staat het onvergetelijke vers "Ik ben om het even wie". – Sta me toe dit voorzichtig tegen te spreken. Anton is niet "om het even wie". Hij is net als Gezelle de priester-leraar, hij de reiziger: steeds onderweg – steeds verlangend naar thuiskomst, en hij is niet alleen de begenadigde, fijngevoelige dichter met veel empathie en een scherp waarnemingsvermogen – niet alleen de onvolprezen vertaler van zijn vriend Maro Vergilius, maar ook de Vlaming die het als zijn opdracht beschouwde ons bewust te maken van onze identiteit. En toch schrijft hij "Ik ben om het even wie", wat hij meteen in het volgende vers zelfverzekerd relativeert of corrigeert met de even onvergetelijke woorden "Maar ik adem mijn eigen aarde".

Graag laten we hier de dichter-reiziger aan het woord, die op zoek naar zekerheden zoals hij in "Het land der mensen" schrijft "delvend in zichzelf "uitkijkt naar ziels eeuwigheid". – Ondubbelzinnig benadrukt hij in "De overoever" dat "de werkelijke reis van binnen begint", de reis die hem moet voeren – ik citeer: " de lange gangen van het verdriet voorbij": het verdriet veroorzaakt door het besef van de eigen onvolmaaktheid en door de onvermijdelijke ervaring dat disharmonie en vergankelijkheid nu eenmaal harde realiteit zijn. Maar de herinneringen aan de kinderjaren, de ouders, de vrienden en aan de talrijke reizen leven in hem voort en begeleiden hem a.h.w. op zijn innerlijke reis naar de overoever.

Heel wat reisgedichten zijn zeker en vast poëtische evocaties van de plaatsen die hij "reizende zuidwaarts" heeft bezocht. Ze getuigen van een groot inlevingsvermogen dat vooral blijkt uit wat hij in "Het land der mensen noemt "het blootleggen der dingen tot in de kern van het geheim". En toch blijven het – wat hij in dezelfde bundel toegeeft "benaderingen van iets onvindbaar liefs". Gedreven door een "rusteloos verlangen" naar "het onverdeelde leven" – zoals we in "De moerbeitoppen ruisten", meer bepaald in het gedicht "San Marco-klooster" kunnen lezen, begeeft de dichter zich weer op weg. En vier jaar later – Anton is dan 29 jaar – vertrouwt hij ons in "Najaar van Hellas" toe:

"al wat ik ben en heb ging mede op reis:
onrust en vrees, gereed aan elke rede,
naderen de oever van het paradijs."

Hoopvolle verzen... Het paradijs dat de belofte inhoudt van definitieve geborgenheid en bevrijding van zijn "westers verdriet", wenkt. - Het is het oord waar alle tegenstellingen zijn opgeheven. De dichter gehoorzaamt de wenk. - Het is – ofschoon hij er zich van bewust is dat "al wat op aarde valt zijn duur verliest", zoals hij oud geworden in "Poedersnieuw" zal schrijven – ook zijn opdracht om ons te herinneren aan de onvervangbare waarde van ons eeuwenoud cultureel erfgoed. En wat hem tijdens zijn reizen van ons erfgoed diep getroffen heeft , bewaart hij in zijn geheugen als een kostbaar bezit waaraan hij ook ons deelachtig wil maken. We denken o.a. aan de Tempels van Paestum, de oever van Hellas, de via Sacra en de catacomben in Rome, Knossos en Delos waar hij in de zomerse hitte een gevecht levert met de zonnegod Apolloon...

Wanneer hij na jaren terugkeert naar het San Marco-klooster in Firenze, vangt hij een glimp op van de buitenaardse schoonheid die hem met vreugde vervult, en hij dicht:

(...) soms als de avondwind

In de binnenhof herbegint
wordt mij een blijdschap gegeven
die ouder is dan ik ben en die
ik in frescos' geschilderd zie
onvatbaar hemels verheven.

Het wondermooie fresco van Fra Angelico dat de boodschap aan Maria voorstelt, inspireert Anton tot een gedicht vol tederheid, ingetogenheid en stille verwachting.

We citeren de slotverzen die evenals de vorige te lezen zijn in "De overoever":

Met de engel naar binnen gevlogen
terwijl de boodschap begint
onder zeven zuivere bogen –
knielt bijna zichtbaar de wind.

De dichter staat op de drempel van het paradijs, net zoals in het klooster van Santa Maria de Guadalupe. Over zijn bezoek aan dat klooster – hij was toen 33 jaar – lezen we in "Het land der mensen":

Ik loop gelijk een monnik door de gangen
alsof de eeuwigheid vandaag begon.

En verder:

Het leven werd hier zeldzaam ingetogen
onwizigbaar gelijk een ritueel
dat men vervult met toegesloten ogen
zich vragend: was ik elders ooit geheel?

De rust en de harmonie die hij hier in de stille geborgenheid van het klooster even mocht ervaren, roept bij hem meteen de vraag op of hij diezelfde ervaring ook elders had. Anton van Wilderode geeft geen antwoord. Maar in de cyclus "Landschap der ziel" bekent hij vrijmoedig:

Ik wilde altijd hier zijn, altijd verder
nomade en eigenaar gelijk de herder
die huiswaarts keert in een homerisch uur.

De dichter is inderdaad de Odysseus die vooraleer definitief thuis te komen zijn grensverleggende reis moet verder zetten. Haast 30 jaar later geeft hij er zich in Assisi – dat hem inspireert tot een paar gedichten – andermaal rekenschap van dat hij geen andere keuze heeft dan "voort te gaan op de weg die men niet meer kan kiezen". – Zelfs al wacht hem "het verdriet van altijd weer verliezen", toch blijft hij steevast hoopvol verlangen naar ervaringen van tijdeloosheid. En hij wordt – net zoals in Firenze – beloond, o.a. in de San Vitale te Ravenna:

Ik loop verlost uit een besef van tijd
over het blonde marmeren tapijt
de voeten (...) opgetild tot haast gewichtloosheid
terwijl de ziel zwerft langs de zolderingen.

En wanneer hij te Rome in de Villa Giulia voor de eeuwenoude sarcofaag van een Etruskisch echtpaar staat, mijmert hij met nauwelijks onderdrukt heimwee:

Tezamen ingescheept en onder zeil
om op een verdere oever te belanden
voor eeuwen slaap en onverliesbaar heil.

Vier jaar na “De overoever”, in 1985, verschijnt de bundel “De vlinderboom”, geïnspireerd door een reis naar het Spaanse Yuste in de voetsporen van Karel de Vijfde. Onmiskenbaar is de zelfprojectie van de dichter in de figuur van Karel die in zijn kamer te Yuste door het raam naar buiten kijkt – een wolk als een geverfde vogel ziet verschijnen en mijmert:

Zend mij die (...)
een thuisgebleven zwerver ben geworden
berichten over uit een beter rijk.

Het “beter rijk” ligt in het verschiet. Zes jaar voor zijn heengaan publiceert Anton “Apostel na de twaalf”, een poëtische evocatie van de levensreis van de apostel Paulus, de “zwerver voor de Heer die geen huis heeft en geen vaderland...” Het spreekt bijna voor zich dat ook déze intrigerende figuur voor Van Wilderode een gezel is op zijn geestelijk reis die pas zal eindigen wanneer “de tijd van God, het grote eschaton” aanbreekt – “het nakende vergaan van al het zijnde.”

De dichter bezoekt plaatsen waar Paulus is geweest, leest onderweg zijn brieven – en maakt te Rome in zijn verbeelding de marteldood van de apostel mee.

Hij blijft nog een tijd in een vredig dorp aan de kust tot onrust wakker wordt. Het gevoel een vreemdeling te zijn overmant hem. Liever is hij thuis in zijn eigen land waar hij echter ook zwerver blijft, voortdurend onderweg in zijn geboortestreek en in de herinneringen die ze oproept. Hij neemt er het landschap in zich op, wordt er één mee en herschept het, gezeten aan tafel “boven de uitdaging van wit papier” tot een legende -, tot een paradijs zoals hij het in zijn kinderjaren heeft ervaren.

Eveneens onvergetelijk zijn de woorden waarmee hij ooit “het verzegeld binnenst op een kier” de bomen heeft verbeeld:

De bomen in gebed boven de aarde
met ingetogen takken en gebaren
zonder uitbundigheid, woorden van blaren
tegen de lucht gezegd, innig bewaarde
gevoelens van verknochtheid in de wortels.

En in zijn landschap hoort ook nog zijn in 1963 overleden moeder thuis. Zij is er – zoals trouwens ook zijn vader – bestendige aanwezigheid. Vol verlangen naar een ontmoeting op de overoever dicht hij wanneer hij 60 is – de ontroerende, voor zichzelf sprekende slotverzen van de cyclus “Moeder van ver al”:

Ik zwem in tegenstroom van vijftien jaren
sinds je verscheiden naar de koninkrijken
die ik niet meer of nog niet kan bereiken
(...)
Misschien kan je mijn armslagen tóch horen
daar aan jouw kust, en kom je moegezwegen
mij met een taal vol aardse tekens tegen.